

Overeenkomst, op 9 oktober 1968 te Parijs tot stand gekomen, tussen zekere Lid-Staten van de Europese Organisatie voor Ruimte-onderzoek inzake de uitvoering van een bijzonder TD-project

BRIEF VAN DE MINISTER VAN
BUITENLANDSE ZAKEN

Nr. 1

**Ter griffie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
ontvangen: 3 april 1970.**

De wens, dat deze overeenkomst aan de uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-Generaal zal worden onderworpen, kan door of namens de Kamer of door ten minste dertig leden der Kamer te kennen worden gegeven uiterlijk op 3 mei 1970.

's-Gravenhage, 1 april 1970.

Ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60, en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, de Raad van State gehoord, heb ik de eer U Hoogedelgestreng hierbij de tekst en de vertaling in het Nederlands over te leggen van de op 9 oktober 1968 te Parijs tot stand gekomen Overeenkomst tussen zekere Lid-Staten van de Europese Organisatie voor Ruimte-onderzoek en de Europese Organisatie voor Ruimte-onderzoek inzake de uitvoering van een bijzonder TD-project, met bijlagen (*Trb.* 1969, 219)¹.

Een toelichtende nota bij deze overeenkomst gelieve u hiernevens aan te treffen.

Wat het Koninkrijk der Nederlanden betreft zal deze overeenkomst alleen voor Nederland gelden.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J. LUNS.

Toelichtende nota

Inleiding

Het verdrag tot oprichting van een Europese Organisatie voor ruimte-onderzoek (laatstelijk *Trb.* 1969, 53) is in werking getreden op 20 maart 1964. De European Space Research Organisation (ESRO) heeft tot doel de samenwerking tot stand te brengen en te bevorderen tussen Europese Staten op het gebied van ruimte-onderzoek en ruimtevaarttechniek uitsluitend voor vreedzame doeleinden. Behalve het Koninkrijk der Nederlanden zijn bij het verdrag partij het Koninkrijk België, het Koninkrijk Denemarken, de Bondsrepubliek Duitsland, de Franse Republiek, de Italiaanse Republiek, de Spaanse Staat, het Verenigd Koninkrijk van Groot Brittannië en Noord-Ierland, het Koninkrijk Zweden en de Zwitserse Bondsstaat.

Na enige jaren van opbouw verricht de organisatie wetenschappelijke waarnemingen met gebruikmaking van sonderingsraketten en satellieten. De eerste drie in opdracht van de organisatie vervaardigde satellieten zijn in 1968 gelanceerd door de Amerikaanse National Aeronautics and Space Administration (NASA). De meegevoerde wetenschappelijke apparatuur functioneert goed en waardevolle gegevens worden op aarde opgevangen.

Bijzonder Project

Bij de ontwikkeling van een groter type satelliet, die zal worden gelanceerd door een Thor Delta draagraket van de NASA, hebben zich moeilijkheden voorgedaan die men niet heeft voorzien. Aanvankelijk dacht de organisatie aan twee satellieten van dit type, dat zijn naam ontleent aan de Thor Delta draagraket. Ongeveer een jaar nadat een voorlopig contract was geplaatst bij een industrieel consortium onder leiding van de Franse onderneming Engins Matra, in welk consortium het Nederlandse bedrijfsleven niet is vertegenwoordigd, bleek dat gebrek aan ervaring bij de organisatie en de Europese

¹) Nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden.

Aan
de Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal

industrie parten had gespeeld. Men had de technische en organisatorische moeilijkheden onderschat en dientengevolge bleek de kostenraming bij inschrijving veel te laag. Een ogenblik is overwogen of niet tot annulering van het contract moest worden overgegaan. Hiertoe heeft de raad der organisatie niet besloten op grond van de volgende overwegingen:

(1) het TD-project neemt een zeer belangrijke plaats in in het programma der organisatie; (2) grote waarde wordt gehecht aan de wetenschappelijke experimenten, die met de TD-satelliet kunnen worden uitgevoerd; (3) een bezuiniging is aangebracht door beperking tot één TD-satelliet; (4) zowel in het secretariaat der organisatie als in het consortium is de leiding („management”) van het project aanmerkelijk verbeterd; (5) algemeen bestond bezwaar tegen annulering van het contract nu reeds een bedrag ad 72 mln. *) Franse franken was betaald; (6) ook overwegingen nopens de Europese wetenschappelijke en technische samenwerking en meer algemeen de Europese solidariteit hebben een rol gespeeld.

Een der Lid-Statens, namelijk Italië, bleek evenwel niet bereid verder deel te nemen aan het TD-project. Dientengevolge was voortgang van het project binnen het onderling overeengekomen programma niet mogelijk. Ten einde uit de aldus ontstane impasse te geraken heeft de raad der organisatie een oplossing gevonden in dier voege dat het TD-project met ingang van 22 april 1968 wordt voortgezet als bijzonder project in de zin van artikel VIII van het verdrag, waarvan de tekst luidt als volgt:

„Indien een of meer Lid-Statens, buiten het onderling overeengekomen programma om doch binnen het kader der werkzaamheden der organisatie, een project entameren, ten aanzien waarvan de raad met een twee-derde meerderheid van alle Lid-Statens beslist dat de organisatie hiervoor hulp zal verlenen of hiervoor haar installatie ter beschikking zal stellen, dienen de hieruit voor de organisatie voortvloeiende kosten door de betrokken staat of staten aan de organisatie te worden terugbetaald”.

Om het TD-project als bijzonder project te kunnen voortzetten was het noodzakelijk een afzonderlijke volkenrechtelijke overeenkomst te sluiten. Deze kwam tot stand op 9 oktober 1968 en werd tot 1 januari 1969 voor ondertekening opengesteld. De ondertekening geschiedde voor Nederland onder voorbehoud van bekrachtiging maar met het afleggen van een verklaring van intentie om de overeenkomst voorlopig toe te passen (artikel 9, vierde lid). De overeenkomst is in werking getreden op 30 december 1968 voor België, Denemarken, de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, het Koninkrijk der Nederlanden (wat het Rijk in Europa betreft), Spanje, het Verenigd Koninkrijk van Groot Brittannië en Noord-Ierland, Zweden en Zwitserland alsmede voor de organisatie.

Kosten van het Project

De totale kosten van het project worden geraamd op 266,5 mln. Franse franken met inbegrip van een post onvoorzien ad 44 mln. Franse franken en een bedrag ad 20 mln. Franse franken voor lanceerkosten. Aangezien in het bedrag ad 266,5 mln. Franse franken is begrepen een bedrag ad 70,5 mln. Franse franken wegens tot 22 april 1968 gemaakte kosten, kunnen de kosten voor uitvoering als bijzonder project (dus na 22 april 1968) worden gesteld op 196 mln. Franse franken. Het ontbreken van een Italiaanse bijdrage in dit bedrag veroorzaakt een proportionele verhoging van de bijdragen der negen deelnemende Statens. Voor Nederland betekent dit een bijdrage in de kosten van het project tot een percentage dat ongeveer 0,45 pct. hoger ligt dan het percentage van de contributie voor het onderling overeengekomen programma. Voor ons land bedraagt het verschil ongeveer f 885 652. Niettemin leidt deelname aan het project niet tot verhoging van contributie. Er is namelijk overeengekomen dat de hogere lasten

*) Alle bedragen vermeld in de Overeenkomst en de toelichtende nota zijn berekend tegen de koerswaarde van de Franse frank op het tijdstip van het tot stand komen der Overeenkomst, derhalve vóór de devaluatie in augustus 1969.

van de aan het project deelnemende landen wegens het ontbreken van een Italiaanse bijdrage worden gecompenseerd binnen de begrotingen van de Organisatie door beperking van de uitgaven voor het onderling overeengekomen programma.

Wetenschappelijke betekenis voor Nederland

Wat het wetenschappelijk aspect betreft kan worden opgemerkt dat het Nederlandse belang bij de TD-satelliet opvallend groot is in vergelijking met het belang van de overige deelnemende landen. Een van de twee grote en een van de vijf kleine experimenten, welke zullen worden uitgevoerd met behulp van de satelliet, staan ten name van de Rijksuniversiteit te Utrecht. Bij deze Universiteit en bij de Technische Fysische Dienst TNO - TH te Delft zijn in totaal enige tientallen personen berokken bij deze experimenten. Voor de wetenschappelijke instrumentaria is hier te lande reeds ongeveer f 3 mln. uitgegeven door de Rijksuniversiteit te Utrecht ten laste van de begroting van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (dienstjaar 1969: artikel 208). De ultraviolet sterspectrograaf S-59 is het enige Europese experiment waarbij wordt getracht sterspectra te verkrijgen met hoog scheidend vermogen. Dit experiment behoort tot de meest geavanceerde technische ontwikkelingen die in ons land plaatsvinden.

Industrieel beleid van de Organisatie

In het voorgaande is gewezen op de financiële, technisch-wetenschappelijke en juridische moeilijkheden die zijn voortgevloeid uit het onderschatten van de kosten verbonden aan de ontwikkeling en bouw van de satelliet. Deze moeilijkheden hebben mede geleid tot een streven van de Organisatie naar meer realistische inschrijvingen door het bedrijfsleven met name op het terrein van de satellietbouw.

Men wil dit bereiken door het plaatsen van studiecontracten voordat opdracht tot ontwikkeling en bouw van een satelliet wordt verleend.

De geografische verdeling van contracten door de organisatie vraagt om een industrieel beleid, dat zorgvuldig moet worden geformuleerd. Een groep deskundigen uit de aangesloten landen is hierbij behulpzaam. De in het spel zijnde belangen lopen nogal uiteen zodat men is aangewezen op een compromis. Zou bijvoorbeeld de organisatie haar contracten plaatsen op basis van de beste prestatie tegen de laagste prijs, dan zou zij terechtkomen bij de industrie in de Verenigde Staten of bij de meest ervaren ondernemingen in Europa. Op deze wijze zou de organisatie evenwel handelen in strijd met haar tweede doelstelling, te weten het tot stand brengen en bevorderen van de samenwerking tussen Europese staten op het gebied van ruimtevaarttechniek. Het niveauverschil in technische ontwikkeling in de landen zou eerder worden vergroot dan verkleind. Anderzijds moet een gezonde onderlinge wedijver tussen ondernemingen of consortia zo veel mogelijk worden gehandhaafd. Overigens streven de lid-Statens naar een gunstige verhouding tussen werk en contributie.

De Nederlandse industrie is niet vertegenwoordigd in het consortium dat is belast met de ontwikkeling en bouw van de TD-satelliet. Zij was wel vertegenwoordigd in een concurrerend consortium dat heeft deelgenomen aan de inschrijving. De hier te lande door de organisatie geplaatste contracten betroffen voornamelijk de bouw van het Europese centrum voor ruimte-onderzoek en ruimtevaarttechniek (ESTEC) te Noordwijk. Deze contracten hebben weinig bijgedragen tot vermeerdering van kennis op het gebied van ruimtevaarttechniek. Zij worden voor 25 pct. medegerekend bij de bepaling der verhouding werk-contributie. Aangezien grote bedragen waren gemoeid met de bouwcontracten, neemt ons land op deze basis zelfs een relatief overbedeelde positie in. Ons land vertoont evenwel een achterstand ten aanzien van de contracten op het gebied van ruimtevaarttechniek. De Regering en de directeur-generaal van de Organisatie zijn zich hiervan bewust. Aangezien Nederland beschikt over een eigen elektronische en luchtvaartindustrie met bindingen in het buitenland moet het

mogelijk zijn dat de achterstand binnen afzienbare tijd wordt ingelopen.

Slotbeschouwing

Hierboven in de eerste alinea van de paragraaf getiteld „Bijzonder Project” is uiteengezet op grond van welke overwegingen de Raad van de ESRO heeft besloten het TD-project ondanks de ondervonden moeilijkheden toch door te zetten. De Regering heeft deze overwegingen tot de hare gemaakt en heeft derhalve, mede gelet op het wetenschappelijk belang van het project, besloten de onderhavige overeenkomst te ondertekenen, uiteraard onder voorbehoud van bekrachtiging. Dat de Nederlandse industrie geen deel heeft aan de ontwikkeling en bouw van de TD-satelliet kan worden betreurd. Deelname aan het TD-project vergroot evenwel de mogelijkheid dat de ESRO orders plaatst bij de Nederlandse industrie voor volgende projecten.

De Minister van Onderwijs en Wetenschappen,
VERINGA.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J. LUNS.